

Les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents amb problemàtiques d'extrema complexitat, ateses pels serveis socials de Barcelona

Un retrat a partir de l'Enquesta de Condicions de Vida de les Persones Usuàries dels Centres de Serveis Socials de 2016

→ Presentació

Novembre 2018

#Observatori017Bcn

institut
infància i
adolescència

Ajuntament de Barcelona
Diputació de Barcelona
Universitat de Barcelona
Universitat Autònoma de Barcelona

- 1** | Marc, objectiu i claus de lectura
- 2** | Conclusions destacades
- 3** | Recomanacions a partir de l'evidència
- 4** | Reptes davant la pobresa infantil (apunt)

Marc, objectiu i claus de lectura

Informe realitzat per:
Institut Infància i Adolescència de Barcelona

Per encàrrec de:
Ajuntament de Barcelona – Àrea de Drets Socials

En el marc del programa municipal **Observatori 0-17 BCN**

Equip:

Xavier Martínez-Celorrio (CRIT-UB) (recerca)

Antoni Marín Saldo (CRIT-UB) (recerca)

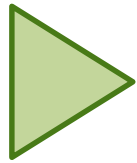
Maria Truñó (direcció)

Laia Pineda (coordinació)

Laia Curcoll (publicació i comunicació)

Objectiu

Aportar elements per orientar millor les mesures de política pública adreçades a la infància i l'adolescència que viuen en pitjors condicions a la ciutat.

Com?

1. Anàlisi de l'Enquesta de Condicions de Vida de les Persones Usuàries dels Centres de Serveis Socials de 2016, amb mirada d'infància, que posa sobre la taula dades inèdites sobre les condicions de vida de les seves llars.
2. Recomanacions que es desprenen de l'evidència aportada per l'enquesta.
3. Identificar els reptes davant la pobresa infantil i obrir debats sobre possibles vies per fer-hi front.

Claus de lectura: què és i què no és aquest informe?

Aquest informe és:

Un **retrat inèdit i excepcional de la infància i adolescència més vulnerable de la ciutat**, del que mai abans s'havia disposat de mostra suficient per ser analitzat, però no representatiu del conjunt de la infància i l'adolescència de la ciutat.

- ▶ Com totes les enquestes no longitudinals, és un **retrat d'un moment concret en el temps: 2015** (final gran crisi, inici mandat municipal).
- ▶ Una mirada aprofundida i inèdita sobre els que queden fora de totes les estadístiques: **extrem més vulnerable de la població de la ciutat**.
- ▶ Un **focus específic a les llars amb infants i adolescents a càrrec amb mirada comparada**: llars amb infants vs. llars sense infants.
- ▶ Una **aportació per comprendre millor el fenomen de la pobresa**, que transcendeix els límits de la ciutat, i una **oportunitat per obrir nous debats** al voltant de les estratègies per combatre les situacions de pobresa i desigualtat.

Aquest informe NO és:

Una anàlisi extrapolable al conjunt de la infància i adolescència en situació de pobresa de la ciutat.

Les característiques de la mostra analitzada fan que els resultats d'aquesta anàlisi no siguin extrapolables a tots els infants i adolescents que viuen en situacions d'exclusió social a Barcelona.

Els resultats són representatius, exclusivament, dels 5.827 infants i adolescents que viuen en les 3.059 llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses als centres de serveis socials el 2016.

Una anàlisi de l'impacte dels ajuts municipals d'urgència social adreçats a la infància.

Ni el Fons 0-16 ni les beques menjador (els 2 ajuts de l'Aj. BCN pels infants en situació de pobresa) no estan subjectes a cotització ni s'ingressen al compte corrent.

Aquests dos fets dificulten la seva inclusió quan les persones enquestades informen dels seus ingressos, ja que en l'enquesta no es preguntava específicament si es rebien o no.

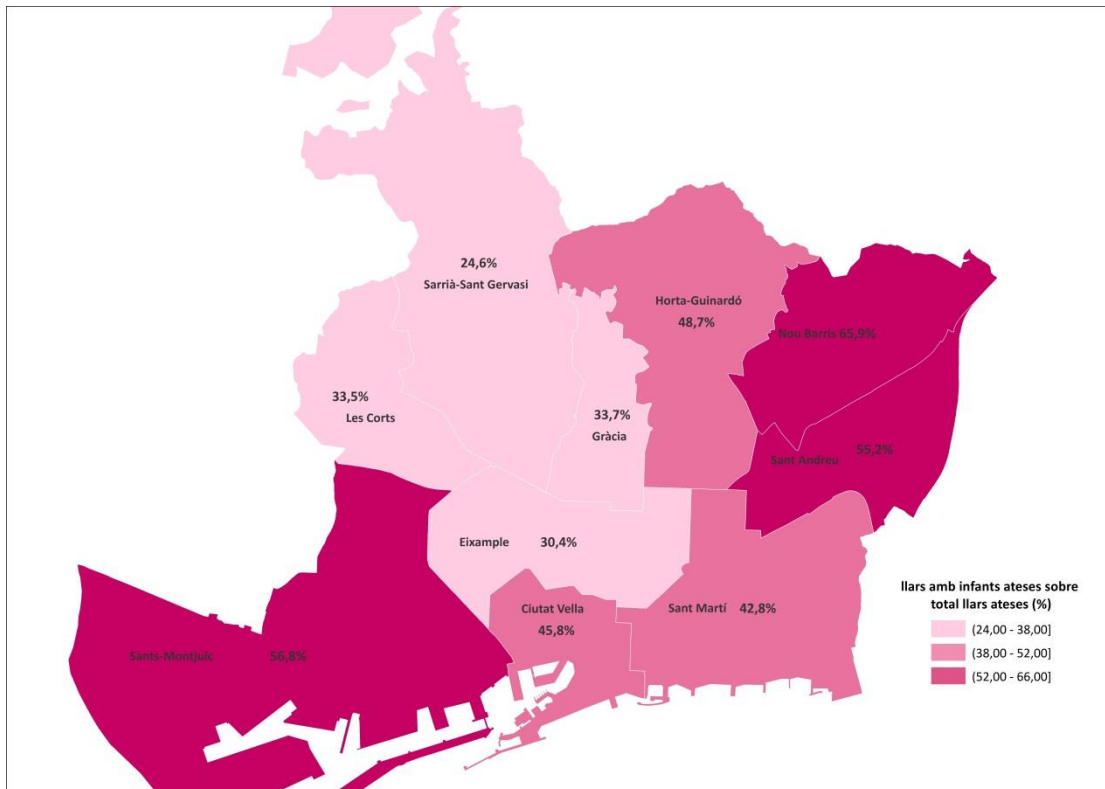

2

Conclusions destacades

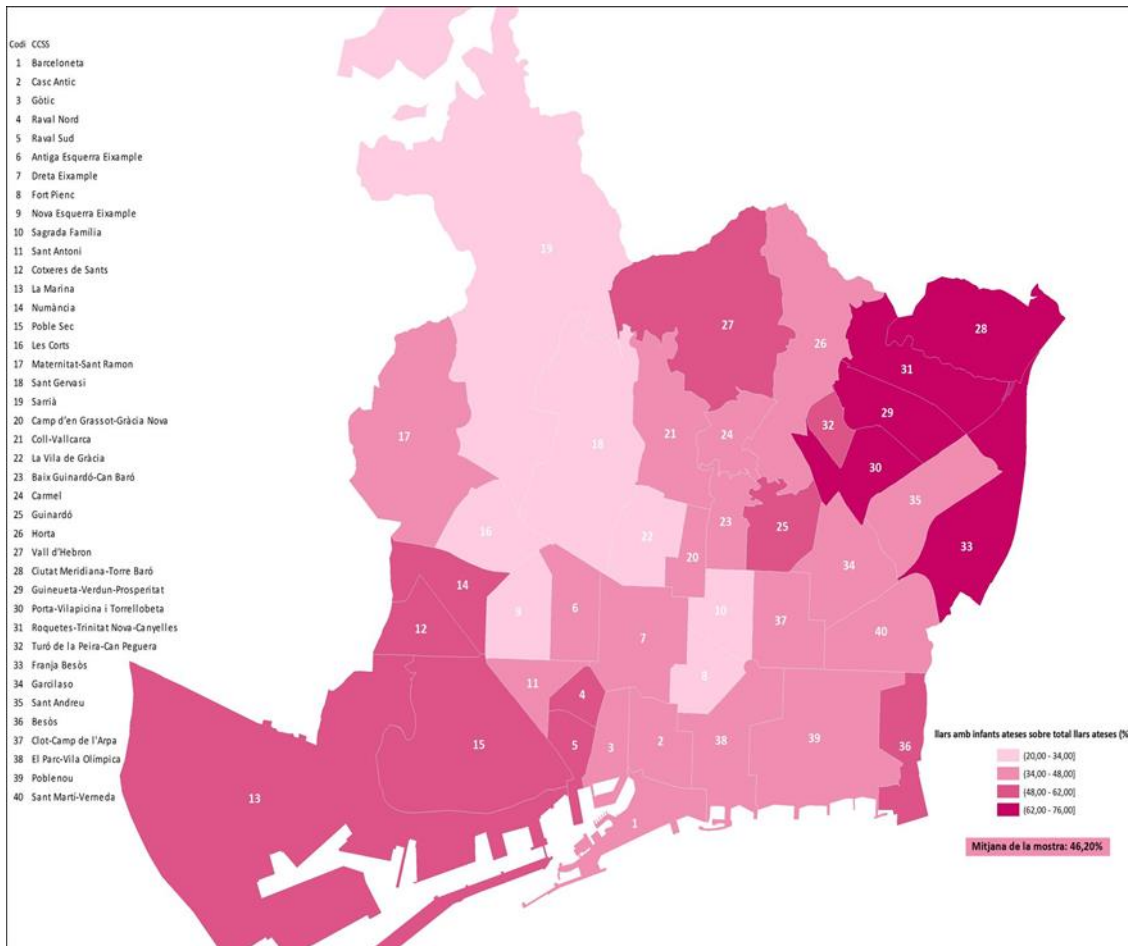

1. Les llars amb problemàtiques d'alta complexitat amb infants i adolescents a càrrec ateses pels serveis socials són importants quantitativament i estan presents a tota la ciutat (si bé amb disparitat territorial).

- De les 6.623 llars enquestades, en 3.059 (46% mostra) hi viuen infants i adolescents (5.827).
- Estan presents als 7 districtes de la ciutat amb incidència mínima del 30% (excepte Sarrià-St. Gervasi).

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

- La major incidència es concentra en 7 centres de serveis socials (CSS) (entre 60 i 75 % d'incidència):
 - CSS Franja Besòs (75,3 %)
 - CSS Ciutat Meridiana-Torre Baró (71,9 %)
 - CCS Roquetes-Trinitat (66,4 %)
 - CSS Guineueta-Verdun-Prosperitat (62,8 %)
 - CSS Poble Sec (61,3 %)
 - CSS Turó de la Peira-Can Peguera (61,3 %)

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

2. Les llars amb problemàtiques d'alta complexitat amb infants i adolescents a càrrec ateses pels serveis socials formulen més demandes als serveis socials que les que no tenen fills.

Visita per més d'1 motiu:

- Sense infants (45 %)
- Amb infants (55 %)
- Més d'un nucli (76 %)
- Biparentals (72 %)
- Monoparentals (66 %)

Motius de visita de llars amb infants:

- Ajuts i prestacions econòmiques (71 a 76 %)
- Ajuts específics per a famílies amb infants (58 % a 67 %)
- Habitatge (36 al 40 %)
- Cerca feina (29 % a 34 %)

Motius per visitar els serveis socials segons el tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Nombre motius de visita als serveis socials	Sense infants	Amb infants		
		Biparentals	Monoparentals	Més d'un nucli
Visita per un sol motiu	55 %	28 %	34 %	24 %
Visita per diferents motius	45 %	72 %	66 %	76 %
Tipus de motiu (multiresposta)				
▪ Ajuts i prestacions econòmiques	65 %	76 %	71 %	72 %
▪ Família i infants	7 %	61 %	58 %	67 %
▪ Habitatge	28 %	40 %	36 %	40 %
▪ Cerca de feina	19 %	34 %	29 %	34 %
▪ Gent gran i atenció a la dependència	38 %	8 %	14 %	34 %
▪ Aliments	3 %	3 %	2 %	2 %
▪ Violència de gènere	1 %	--	3 %	--
▪ Psicòleg	2 %	1 %	1 %	--
▪ Salut	2 %	1 %	1 %	--
▪ Serveis jurídics i tramitacions	1 %	1 %	1 %	1 %
▪ Altres	1 %	1 %	1 %	1 %

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

3. El fet de tenir fills i filles menors d'edat a càrrec agreuja significativament la situació i la intensitat de la pobresa, tal com demostra abastament la comparativa de taxes de pobresa.

A) EN QUANTITAT: hi ha més famílies en situació de pobresa quan hi ha fills/es menors d'edat a la llar que quan no n'hi ha.

■ A Catalunya (Idescat ECV-2016)

Pobresa moderada

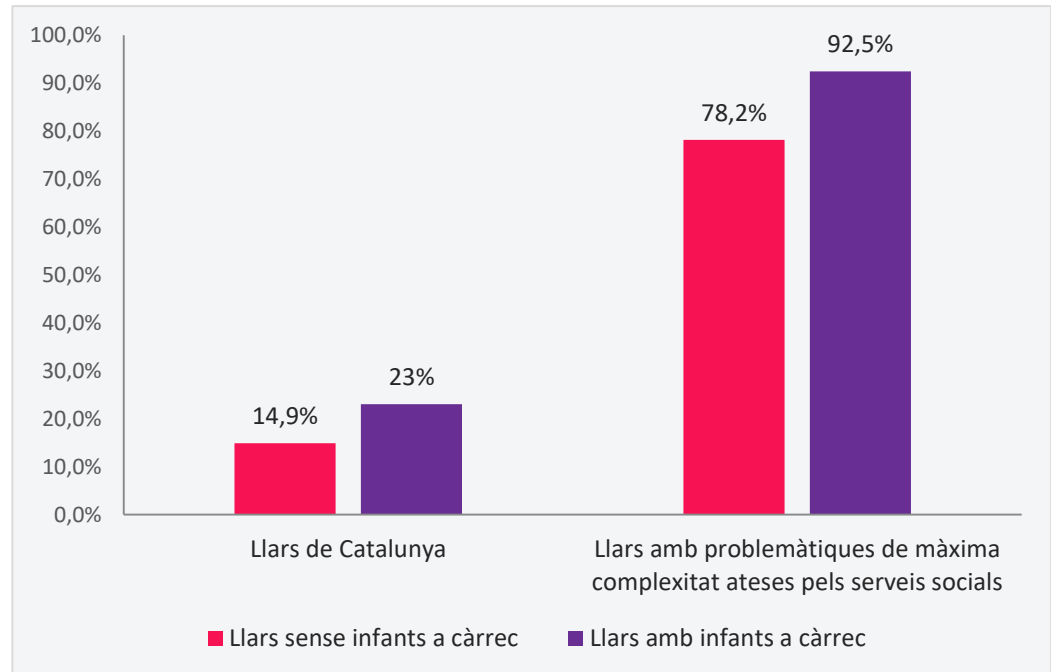
- Llars amb fills: 23 %
- Sense fills: 14,9 %
- Diferencial: 8,1 punts

■ A serveis socials amb problemàtiques d'alta complexitat (Aj. Bcn ESS-2016)

Pobresa moderada

- Llars amb fills: 92,5 %
- Sense fills 78,2 %
- Diferencial: 14,3 punts.

Taxes de pobresa moderada de la població en general i de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

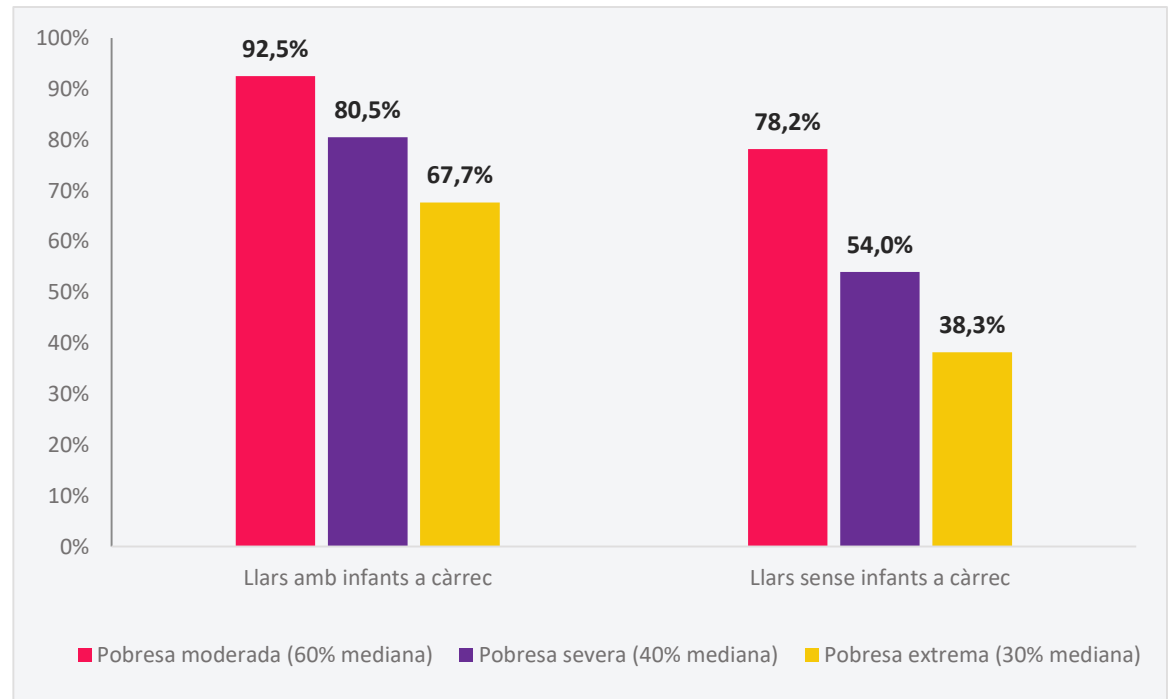
Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona i Idescat ECV 2016.

B) EN INTESITAT: com més augmenta la intensitat de la pobresa més presència de famílies amb fills/es (augmenta el diferencial entre les famílies amb fills i les que no en tenen).

- Diferencials en taxes de pobresa segons fills/es o no a la llar:

- Pobresa moderada:
Llars amb fills: 92,5 %
Sense fills: 78,2 %
Diferencial: 14,3 pp
- Pobresa severa:
Llars amb fills: 80,5 %
Sense fills: 54,0 %
Diferencial: 26,5 pp
- Pobresa extrema:
Llars amb fills: 67,7 %
Sense fills: 38,3 %
Diferencial: 29,4 pp

Taxes de pobresa de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb i sense infants, segons els tres llindars de pobresa relativa (moderada, severa i extrema)

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

4. Les famílies amb infants i adolescents pateixen pitjors índexs de privació material que les que no tenen fills, especialment les que viuen en règim de lloguer.

Intensitat de la privació material severa (PMS) per llars amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

	Sense PMS (menys de 4 ítems)	PMS-Severitat moderada (amb 4-5 ítems)	PMS-Severitat màxima (amb 6 o més ítems)
▪ Llars amb infants	20 %	61 %	19 %
▪ Llars sense infants	39 %	46 %	15 %

Indicadors de privació material severa entre les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, segons el total de llars amb infants i llars amb infants que viuen de lloguer

Ítems de privació material de l'indicador AROPE	Llars amb infants	Llars amb infants en règim de lloguer
1. No pot fer front a despeses imprevistes (de 650 €)	98 %	98 %
2. No pot anar de vacances	93 %	94 %
3. No tenen o no poden tenir automòbil	81 %	84 %
4. No capacitat de pagar a temps (endarrerit en pagaments)	67 %	74 %
5. No pot mantenir l'habitatge a una temperatura adequada	59 %	62 %
6. No pot fer un àpat de carn, pollastre o peix cada dos dies	37 %	38 %
7. No tenen o no poden tenir rentadora	4 %	4 %
8. No tenen o no poden tenir televisor	3 %	4 %
9. No tenen o no poden tenir telèfon	0 %	0 %

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

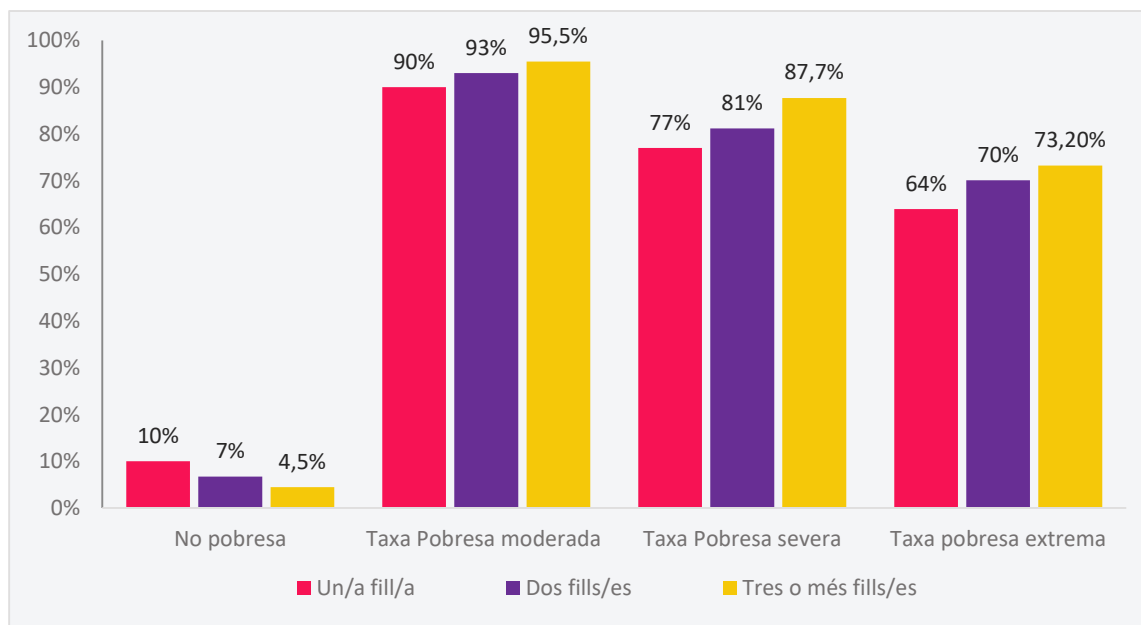
- Diferencials en taxes de privació material severa (4 ítems o + de privació) segons fills/es o no a la llar:
 - Llars amb fills: 80 %
 - Sense fills/es: 61 %
 - Diferencial: 19 pp
- Taxes de privació molt elevades en els 6 ítems principals de privació, encara més per llars en règim de lloguer (86 % llars que responen l'enquesta viuen en règim de lloguer)

5. El nombre de fills i filles a la llar té un pes específic en la intensitat de la pobresa en les llars amb infants i adolescents a càrrec en situacions d'alta complexitat, ateses pels serveis socials.

- Diferencials en taxes de pobresa segons nombre de fills/es a la llar:

- 1 fill/a: 5,5 pp
- 2 fills/es: 10,7 pp
- 3 fills/es: 9,2 pp

Taxes de pobresa i no pobresa per nombre de fills menors d'edat a les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

6. Les famílies monoparentals són més freqüents entre les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, però les biparentals pateixen taxes de pobresa més severes.

- Diferencials en taxes de pobresa segons el tipus de llar

- Pobresa moderada

- Biparentals (94 %)
- Monoparentals (91 %)
- Diferencial: 3 pp

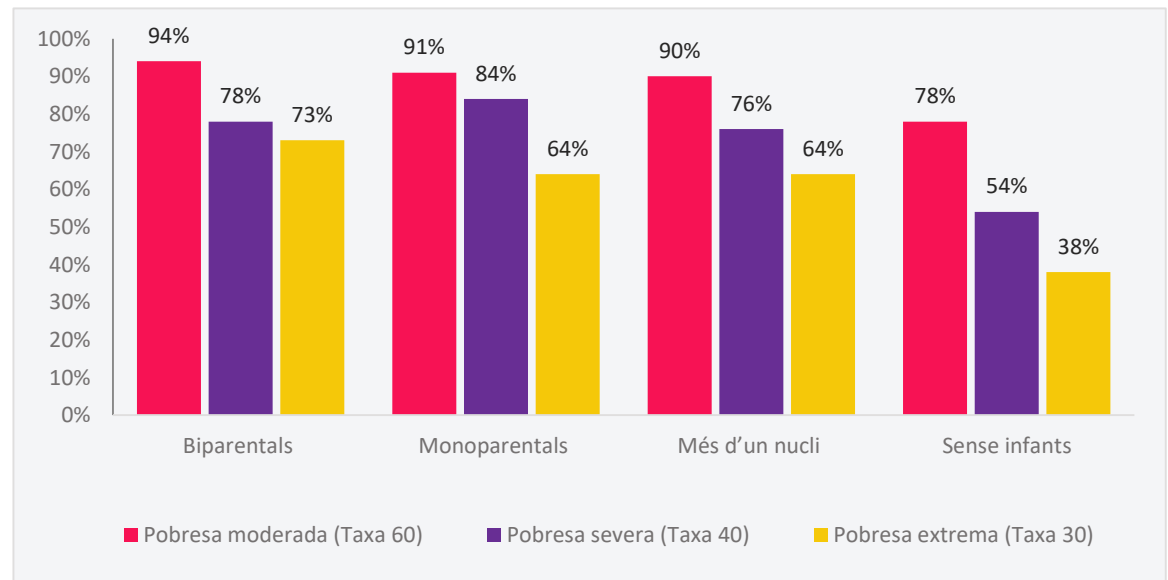
- Pobresa severa

- Monoparentals (84 %)
- Biparentals (78 %)
- Diferencial: 6 pp

- Pobresa extrema

- Biparentals (73 %)
- Monoparentals (64 %)
- Diferencial: 9 pp

Taxes de pobresa relativa de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials, segons llindars i estructura familiar

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

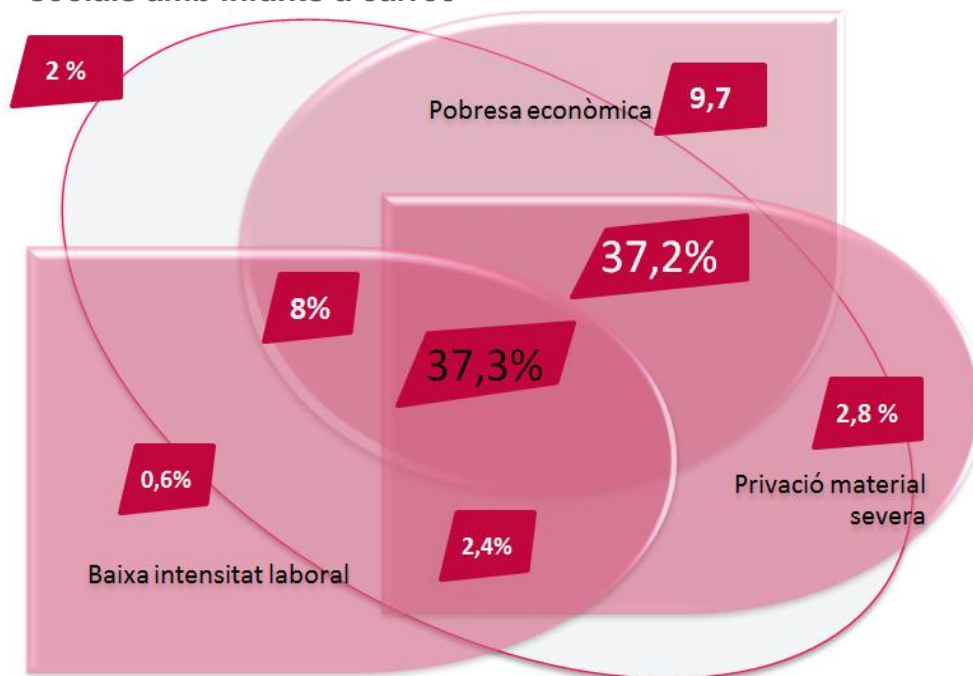
7. El treball remunerat i el fet de no patir baixa intensitat laboral no és garantia de no patir pobresa i privacions.

El 37,2 % de llars amb infants i amb problemàtiques d'alta complexitat ateses pels serveis socials pateix pobresa monetària i privació material severa, però no baixa intensitat laboral.

La pobresa i privació sense baixa intensitat laboral s'expliquen per:

- baixos salaris
- precarietat del mercat de treball
- poques persones sustentadores (només el 4 % de llars tenen 2 persones sustentadores)
- dificultats d'inserció laboral (46 % d'adults a l'atur)
- sobrecàrrega de les despeses de l'habitatge (73 % llars)
- baix impacte de les ajudes assistencials en la reducció de la pobresa

Interseccions entre els indicadors d'AROPE: famílies amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials amb infants a càrrec

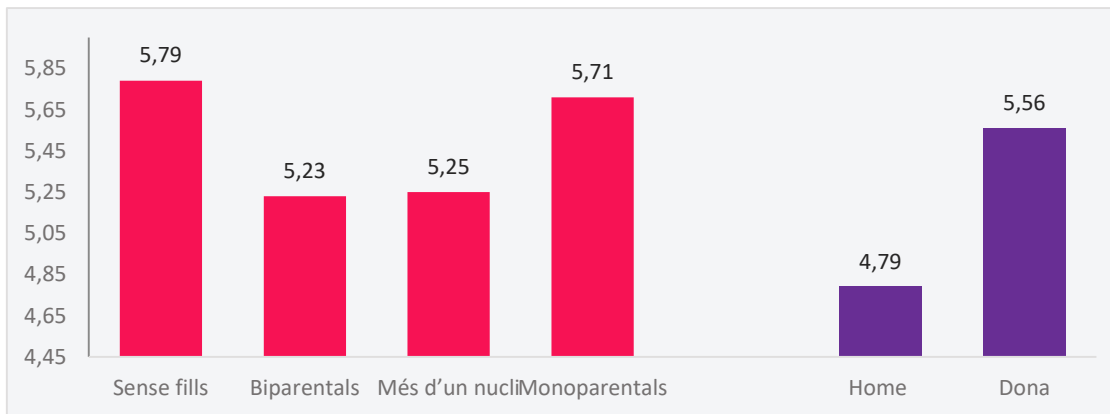

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

8. La pobresa té impactes relacionals, tant en l'estat d'ànim de les persones adultes com en la presència de problemàtiques entre els infants i adolescents.

A) DESÀNIM I ANSIETAT: es constata desànim i ansietat entre les persones adultes, especialment entre les dones, en llars monoparentals i també en llars sense fills.

Índex de desànim emocional* dels adults per tipus de llar amb problemàtiques d'extrema complexitat atesa pels serveis socials, segons el sexe

- El desànim afecta més:
 - A les dones (5,56) que als homes (4,79)
 - A les llars monoparentals (majoritàriament dones)
 - Llars sense fills/es (majoritàriament dona sola)

Font: Elaboració IAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

*L'índex de desànim emocional es construeix en una escala 0 (mínim) a 10 (màxim) a partir de les preguntes: 1. Ha estat nerviós/a?; 2. S'ha sentit tan baix de moral que res el podia animar?; 3. S'ha sentit calmat i tranquil?; 4. S'ha sentit desanimat i trist?; 5. S'ha sentit feliç?

B) RELACIONS PROBLEMÀTIQUES DELS FILLS I FILLES: el desànim de mares i pares està significativament associat a la manifestació de relacions problemàtiques per part dels seus fills i filles a l'escola, amb l'entorn i amb els seus iguals.

Tipus de problemes amb els infants de les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i percentatge d'incidència

	Total
Rendiment escolar i repeticions	14 %
Rebuig antiescola i problemes de conducta	4 %
Problemes d'integració i bullying	3 %
Discapacitat	4 %
Dèficit d'atenció detectat	3 %
Problemes de salut	2 %
Total llars declaren problemàtiques dels seus fills/es	30 %

- El 30 % de llars amb infants declaren problemàtiques relacionades amb els fills/es, però en llars on el grau de desànim és màxim (valors 8-10 de l'índex*) les llars que declaren problemàtiques amb els fills/es són el 38 %.

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

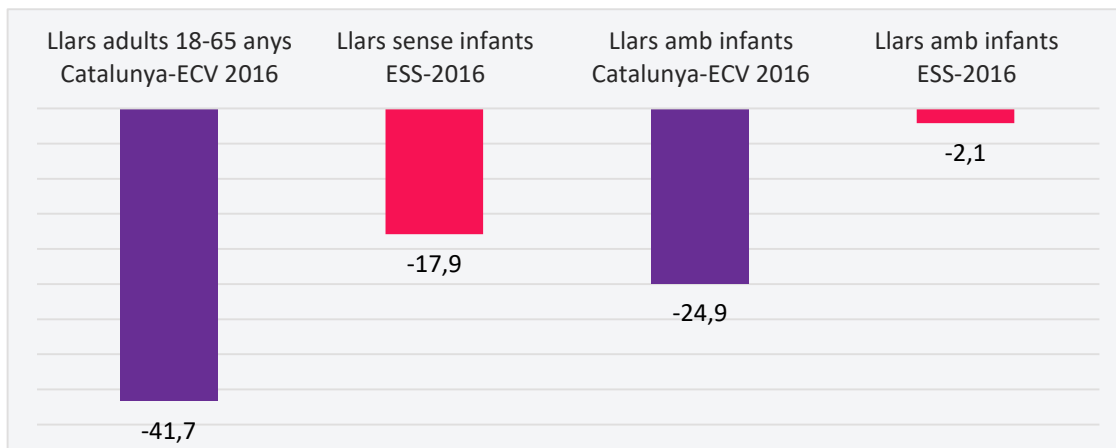
*Per a les famílies amb infants es fa una anàlisi específica de l'índex de desànim emocional en què s'identifiquen 3 intervals: 0-3 per als casos de desànim emocional de grau baix, que afecta el 14 % de les llars amb fills; grau mitjà de desànim emocional per als valors 4-7, que afecta el 62 % de les llars amb fills, i grau màxim de desànim emocional per als valors 8-10, que afecta el 24 % de famílies amb fills/es restant.

9. La capacitat de les transferències socials a Espanya i Catalunya per treure de la pobresa les llars amb infants és escassa, però encara ho és més en el cas de les que afronten problemàtiques de màxima complexitat ateses pels serveis socials.

El baix impacte de les transferències socials es deu a:

- Model mediterrani de benestar, que compta amb el paper de la família
- Paper subsidiari dels municipis respecte altres administracions (poca capacitat d'intervenir)
- Principals transferències són individuals i subjectes a cotització (atur, jubilació)

Reducció de la pobresa moderada (en %) per totes les transferències socials entre llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials i llars de Catalunya. 2016

Font: Elaboració IIAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

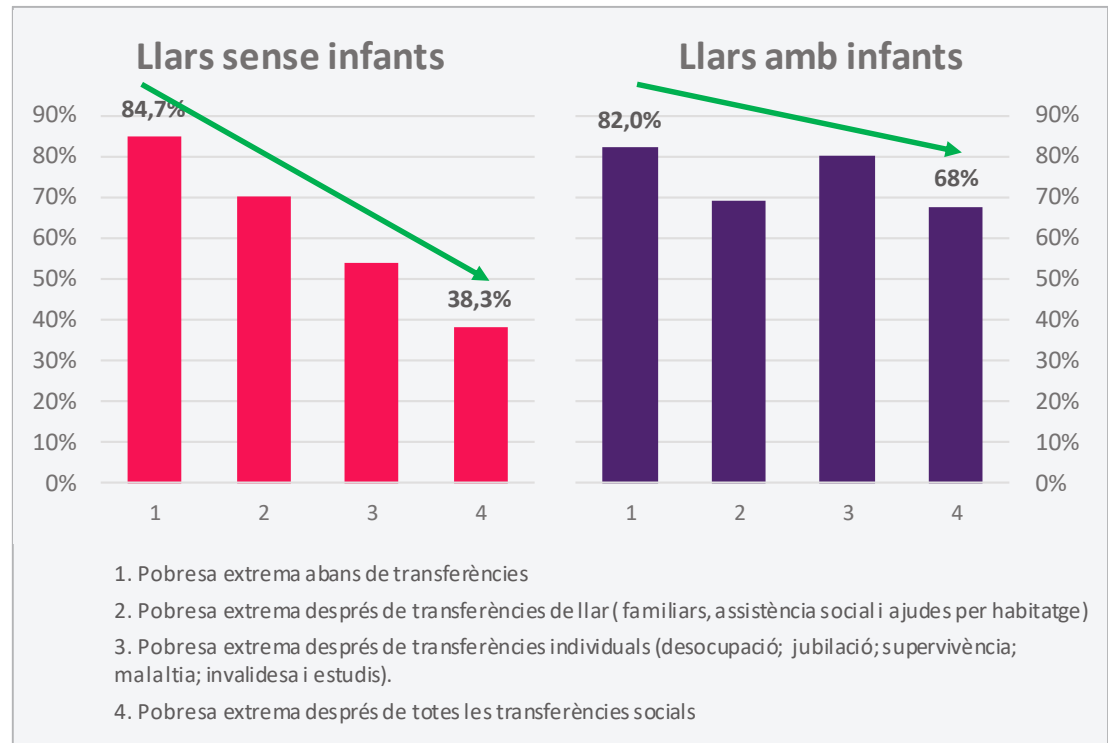
■ Surten de la pobresa moderada després de transferències socials:

- Catalunya
 - 24,9 % de les llars amb infants
 - 41,7 % de les llars sense infants
 - Diferencial: 16,8 pp
- Ateses per serveis socials (ESS2016)
 - 2,1 % de les llars amb infants
 - 17,9 % de les llars sense infants
 - Diferencial: 15,8 pp

10. Les transferències socials no treuen les llars de la pobresa, només aconseguen alleugerir-ne la intensitat (especialment en llars sense infants i adolescents a càrrec).

- Reducció de la pobresa extrema després de les transferències socials:
 - Llars amb infants: del 82 % al 68 % (diferencial: 14 pp)
 - Llars sense infants: del 84,7 % al 38,3 % (diferencial: 29,7 pp)
- La major reducció de la intensitat de la pobresa en llars sense infants s'explica pel paper primordial i major dotació de les transferències individuals (desocupació, jubilació, etc.) en el sistema de protecció social, respecte a les d'àmbit de llar (de menys dotació).

Taxes de pobresa extrema (lindar 30 %) a les llars amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials abans i després de les transferències socials

Font: Elaboració IAB a partir de l'ESS-2016. Ajuntament de Barcelona.

3

Recomanacions davant l'evidència de l'ESS-2016

Davant l'evidència que tenir infants i adolescents a càrrec incrementa el risc de patir pobresa i de major intensitat que per la població en general (i encara més quan es viu una situació de màxima complexitat social que requereix atenció dels serveis socials) cal:

1. Reforçar l'atenció a les llars amb infants i adolescents a càrrec i atendre-les de forma:

- **Prioritària:** tenen més risc de patir pobresa i més intensa que altres tipus de llar.
- **Diversificada:** tenir en compte les característiques que incrementen la vulnerabilitat de les famílies (nombre de fills, intensitat del treball, origen dels progenitors, règim de l'habitatge,...).
- **Específica:** atenent a la diversitat de problemàtiques que poden tenir juntament amb l'impacte en el desànim dels pares i el clima familiar on creixen els infants i adolescents.

2. **Blindar les escasses ajudes econòmiques que existeixen** perquè, sense elles, la situació encara seria pitjor.
3. **Destinar més recursos** al conjunt de prestacions econòmiques de totes les administracions responsables per tal que les ajudes siguin eficaces per treure les llars amb infants i adolescents de la situació de pobresa i privació material.
4. Redissenyar i articular les prestacions actuals per tal de **prioritzar i ponderar adequadament el fet de tenir infants i adolescents** a la família.

4

Reptes davant la pobresa infantil

1. Lluitar contra l'estagnació de la pobresa infantil més persistent en un context de reducció de la seva incidència.

✓ Recuperació econòmica incipient que no beneficia les famílies amb infants amb problemàtiques d'extrema complexitat, especialment si acumulen atur de llarga durada o salaris baixos.

✓ Processos de gentrificació que expulsen les famílies joves de la ciutat cap a l'àrea metropolitana.

✓ La taxa de pobresa infantil moderada entre els menors de 16 anys en l'àmbit metropolità s'ha reduït significativament: (el 23 % el 2011 i el 18,2 % el 2016.)

Cal lluitar contra l'estagnació de la pobresa infantil

2. Obrir el debat sobre estratègies integrades de potenciació, garantia de renda infantil i redistribució.

✓ L'allargament de la crisi, el dèficit de l'Estat envers la Generalitat, i la paràlisi i asfíxia en la governança de la política social del 2017 i 2018 han convertit el que eren ajuts d'urgència social puntuals en ajuts estructurals.

✓ Caldrà mantenir els ajuts d'urgència social dels ajuntaments, però no poden ser l'única resposta davant l'estagnació de la pobresa infantil i no s'han de convertir en ajuts estructurals i subsidiaris d'altres mecanismes i estratègies que mai arriben a concretar-se.

Cal una estratègia global i integrada per combatre la pobresa infantil i debatre sobre el rol dels municipis en aquesta estratègia

3. Millorar el coneixement sobre l'evolució de la pobresa, les desigualtats i les privacions en la infància.

✓ Convé reforçar la recerca i el coneixement sobre la pobresa infantil a Barcelona i la seva àrea metropolitana per tal de fonamentar la presa de decisions polítiques al voltant d'una estratègia més global i integrada de lluita contra la pobresa infantil.

✓ Cal seguir avaluant les polítiques de renda que s'han impulsat i concretar quin esquema local de prestacions econòmiques municipals es consolida per lluitar contra la pobresa infantil.

Cal conèixer millor per millorar les polítiques a partir d'evidències
(Observacions Comitè Drets Infant NNUU a Espanya 2018)

institut
infància i
adolescència

institutinfancia.cat
@InstInfancia

